UKÄ UNIVERSITETS KANSLERS ÄMBETET

Kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling 2023

Redovisning till regeringen

Kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling 2023
Redovisning till regeringen
Rapport 2024:23
Utgiven av Universitetskanslersämbetet 2024
Författare: Mårten Bengtsson
Diarienummer: 411-00281-24
Universitetskanslersämbetet • Hammarbybacken 31 • Box 6024, 121 06 Johanneshov
tfn 08-563 085 00 • e-post registrator@uka.se • www.uka.se

Innehåll

Sammanfattning 4

Inledning 5

Förändringsteori och metodutveckling 6
Inkluderade granskningar och uppföljningar 7

Granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete 8

Lärosätenas kvalitetssäkring av utbildning fungerar till stora delar väl 8
Kvalitetssäkring av forskning fungerar väl men det finns utvecklingsområden 11
Samtliga uppföljningar fick godkänt 12
Granskningarna bidrar till lärosätenas kvalitetsutveckling 14
Omfattande arbete inom metod- och processutveckling under året 16

Utbildningsutvärderingar 18

Var tredje utbildning som leder till specialistsjuksköterskeexamen fick ifrågasatt kvalitet 18
Uppföljning av forskarutbildningar inom ämnet kemi 21
Uppföljning av utbildningar som leder till psykoterapeutexamen 23
Utvecklad metod för utbildningsutvärderingar 24

Tematiska utvärderingar 26

Tematisk utvärdering av lärosätenas samverkan 26
Uppföljning av tematiska utvärderingar 27
Samordnad granskning för att öka nyttan för våra målgrupper 28

Examenstillståndsprövningar 29

Utfallet i årets prövningar 29
Förlängd prövningstid ett tydligt kvalitetsdrivande inslag 31
Framtida examenstillståndsprövningar 32

Internationellt kvalitetssäkringsarbete 34

Internationellt deltagande en fråga om trovärdighet 34
UKÄ:s roll i svenskt och internationellt sammanhang 35
Ett urval av aktiviteter under 2023 36

Spridning av resultat 38

Dialog och erfarenhetsutbyte i samband med granskningarna 38
Insatser för ökad kännedom om UKÄ bland studenter 39
Årets kartläggningar och analyser 39

Avslutande reflektion 41

Sammanfattning

Den här rapporten sammanfattar utvärderingsavdelningens kvalitetssäkringsarbete under 2023. Rapporten syftar till att visa på vilket sätt arbetet har bidragit till kvalitetsutveckling och hög kvalitet i universitetens och högskolornas verksamhet.

Under året avslutades den sista omgången av lärosätesgranskningar, där kvalitetssäkringsarbetet både för utbildning och forskning granskats. Resultaten visar att lärosätena generellt har välfungerande kvalitetssystem, men att det finns utvecklingsområden.

UKÄ beslutade även i utvärderingen av utbildningar som leder till specialistsjuksköterskeexamen, där en tredjedel av utbildningarna fick omdömet ifrågasatt kvalitet. Resultaten visar både på styrkor och svagheter inom utbildningarna, med betydande utmaningar i att säkerställa kvalitet i den verksamhetsförlagda delen av utbildningen.

Ett antal uppföljningar av utbildningsutvärderingar beslutades också, bland annat uppföljningen av forskarutbildningar i kemi. Resultaten visar att de lärosäten som följdes upp har vidtagit rimliga och ändamålsenliga åtgärder utifrån de rekommendationer som gavs. Därmed finns inte längre anledning att ifrågasätta utbildningarnas kvalitet.

UKÄ prövade åtta ansökningar om examenstillstånd under året. Ett kvalitetsdrivande inslag har varit möjligheten till förlängd prövningstid, vilket har givit lärosätena tid att justera och förbättra sina ansökningar. De lärosäten som efter den förlängda prövningstiden beviljades tillstånd genomförde viktiga åtgärder för att säkerställa utbildningarnas kvalitet.

UKÄ har intensifierat sitt internationella engagemang genom att delta i europeiska nätverk och arbetsgrupper med medlemskapet i ENQA som grund. Det arbetet är en förutsättning för trovärdighet och inflytande i frågor om kvalitetssäkring inom det europeiska området för högre utbildning. UKÄ fortsätter att noga följa det ökade intresset för europauniversitet och utvecklingen inom transnationell kvalitetssäkring.

Resultaten av UKÄ:s granskningar har under året aktivt spridits, främst genom dialoger, webbseminarier och erfarenhetsutbyten. Återkopplingen från lärosätena samt åtgärdsredovisningar visar att granskningarna har bidragit till kvalitetsutveckling och säkerställande av hög kvalitet i lärosätenas verksamhet.

Inledning

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) ska enligt sin instruktion varje år redovisa på vilket sätt kvalitetssäkringen har bidragit till kvalitetsutveckling och hög kvalitet i universitetens och högskolornas verksamhet.[1] Den årliga redovisningen understryker vikten av systematisk kvalitetssäkring för att upprätthålla och förbättra standarderna för högre utbildning i Sverige.

Den här rapporten sammanfattar resultaten utifrån de beslut som UKÄ fattade under 2023. För var och en av komponenterna i det nationella kvalitetssäkringssystemet lyfts fram både framgångar och områden för fortsatt utveckling, med fokus på kontinuerlig förbättring och säkerställande av kvalitet i lärosätenas utbildningar och forskning.

Rapporten behandlar även andra områden av betydelse, som metodutveckling och internationalisering.

Det nationella kvalitetssäkringssystemet
Det nationella kvalitetssäkringssystemet för högre utbildning och forskning består av fyra komponenter[2]:

- lärosätesgranskning av utbildning och forskning
- utbildningsutvärdering
- examenstillståndsprövning
- tematisk utvärdering.

Metoden vilar på kollegial granskning och har utvecklats i samråd med universitet och högskolor, Sveriges förenade studentkårer samt företrädare för arbetslivet. Centralt för systemet är att både UKÄ[3] och lärosätena ansvarar för kvalitetssäkringen av högre utbildning och forskning. Syftet med granskningarna är både att kontrollera och bidra till kvalitetsutveckling.

Granskningarna utgår från ESG 2015[4], högskolelagen (1992:1434), högskoleförordningen (1993:100), regeringens skrivelse *Kvalitetssäkring av högre utbildning* (2015/16:76) samt nationella och internationella riktlinjer för forskning[5].

---

[1] Förordning (2012:810) med instruktion för Universitetskanslersämbetet, 2 § andra stycket

[2] Varje komponent beskrivs utförligt i vägledningar som finns på UKÄ:s webbplats uka.se.
[3] Bestämmelser om Universitetskanslersämbetets (UKÄ) ansvar för kvalitetssäkring av lärosätenas verksamhet finns i 1 och 2 §§ förordningen (2012:810) med instruktion för UKÄ.
[4] *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area* (ESG), 2015. Se även UKÄ:s översättning: *Standarder och riktlinjer för kvalitetssäkring inom det europeiska området för högre utbildning* (ESG).
[5] *Europeiska stadgan för forskare* och *Riktlinjer för rekrytering av forskare* samt det nationella ramverk för kvalitetssäkring av forskning som utarbetas av Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF).

Förändringsteori och metodutveckling

UKÄ har de senaste åren arbetat utifrån en modell om förändringsteori för kvalitetssäkringssystemet (figur 1). Modellen har varit vägledande i förändringsarbetet sedan UKÄ genomförde en extern utvärdering av kvalitetssäkringssystemets kvalitetsdrivande effekter 2020.[6]

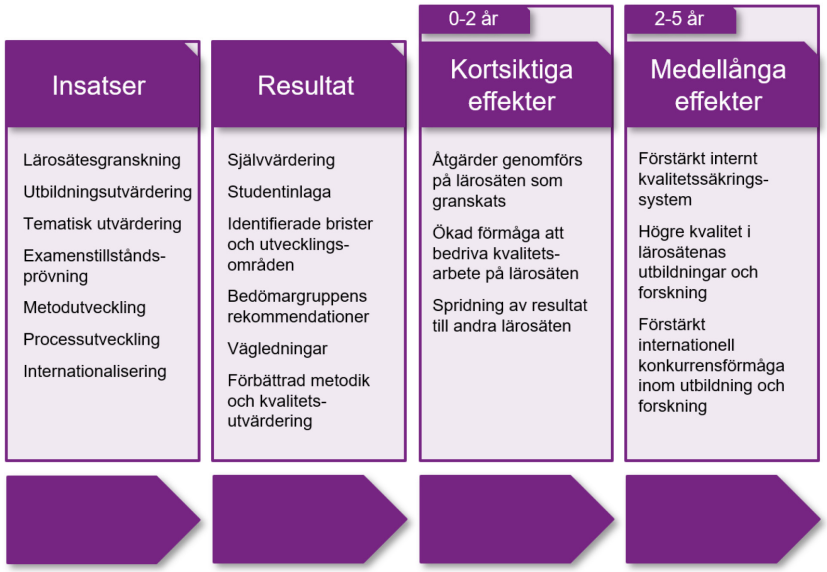

Figur 1: Förändringsteori för kvalitetssäkringssystemet, UKÄ.

Modellen är central i förståelsen av hur UKÄ:s kvalitetssäkringssystem bidrar till kvalitetsutveckling vid lärosätena. Den sammanfattar de olika typerna av insatser som UKÄ initierar och ger exempel på resultat och effekter på olika lång sikt som de förväntas skapa vid lärosätena.

Förändringsteorin gör det möjligt att härleda effekterna vid lärosätena till verksamheten, vilket gör den intressant att diskutera. I sammanhanget kan det vara värt att nämna att vissa insatser, som att initiera en ny granskning eller utvärdering, kan leda till närmast omedelbara åtgärder vid lärosätena när man påbörjar arbetet med självvärdering. Däremot tar det längre tid att identifiera effekterna av arbetet.

Under 2021 påbörjade UKÄ ett metodutvecklingsarbete inför kommande granskningar med utgångspunkten att granskningarna skulle bli mer träffsäkra, flexibla och mindre betungande för lärosätena, bedömarna och för UKÄ.[7]

I den här rapporten presenteras arbetet med metodutveckling i avsnittet för respektive komponent. I några fall framgår även hur metodutvecklingen har drivit utvecklingen av våra processer.

---

[6] *Utvärdering av nationellt system för kvalitetssäkring av högre utbildning*, s. 16. (Faugert & Co, 2020)

[7] För mer information om metodutvecklingsarbetet i stort, se rapporten *För ökad kvalitet – en utvecklad metod för UKÄ:s granskningar* (UKÄ, dnr 412-00045-24)

Inkluderade granskningar och uppföljningar

Under 2023 avslutades den åttonde och sista omgången av lärosätesgranskningar som också innefattade granskning av kvalitetssäkringsarbete gällande forskning. UKÄ fattade beslut om sju ordinarie granskningar av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete gällande utbildning samt fem granskningar gällande forskning[8]. Under året genomfördes även uppföljning av kvalitetssäkringsarbetet vid sex lärosäten.

UKÄ fattade beslut i utvärderingen av 40 utbildningar som leder till specialistsjuksköterskeexamen inom inriktningarna ambulanssjukvård, distriktssköterska och psykiatrisk vård. 11 utbildningar följdes upp, däribland forskarutbildningar i kemi och utbildningar som leder till psykoterapeutexamen.

UKÄ har under 2023 prövat åtta ansökningar om examenstillstånd.

[8] De ordinarie granskningarna som beslutades under året analyseras i förra årets redovisning - *Bokslut över ett system. Sammanfattande analys av det nationella kvalitetssäkringssystemet 2017–2022* (UKÄ, 2023)

Granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete

Syftet med UKÄ:s granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete är dels att kontrollera att lärosätena säkerställer hög kvalitet i sin verksamhet, dels att bidra till lärosätenas kvalitetsutveckling. Granskningen fokuserar på huruvida lärosätenas kvalitetssäkringsarbete på ett systematiskt och ändamålsenligt sätt bidrar till att säkerställa och utveckla utbildningarnas och forskningens kvalitet.

Under 2022/23 avslutades de två sista ordinarie omgångarna av lärosätesgranskningar i den granskningscykel som startade 2016. Under året har 12 granskningar av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete beslutats[9]. Sju av dem rör kvalitetssäkring av utbildning och fem rör kvalitetssäkring av forskning. Därmed har alla lärosäten granskats gällande utbildning, men 21 uppföljningar (inklusive fyra för forskning) återstår innan kvalitetssäkringscykeln är helt avslutad.

Rapporten *Bokslut över ett system. Sammanfattande analys av det nationella kvalitetssäkringssystemet 2017–2022*[10] som utgjorde förra årets redovisning av kvalitetssäkringens effekter presenterade resultat och effekter för samtliga ordinarie lärosätesgranskningar som ingick i förra granskningscykeln.

Lärosätenas kvalitetssäkring av utbildning fungerar till stora delar väl

Vid de ordinarie granskningarna av utbildning som beslutades 2023 bedömdes ett lärosäte bedriva *godkänt kvalitetssäkringsarbete*. Övriga fick omdömet *godkänt kvalitetssäkringsarbete med förbehåll.*[11]

[9] Blekinge tekniska högskola (Godkänt med förbehåll, både inom utbildning och forskning), Karlstads universitet (Godkänt med förbehåll både inom utbildning och forskning, Luleå tekniska universitet (Godkänt med förbehåll, både inom utbildning och forskning), Mittuniversitetet (Godkänt med förbehåll, både inom utbildning och forskning), Örebro universitet (Godkänt inom forskning och Godkänt med förbehåll inom utbildning), Linnéuniversitetet (Godkänt inom utbildning), Enskilda högskolan Stockholm (Godkänt med förbehåll inom utbildning)

[10] *Bokslut över ett system. Sammanfattande analys av det nationella kvalitetssäkringssystemet*. Rapport 2023:10. Dnr: 111-00416-22. (UKÄ, 2023)

[11] Samtliga lärosäten som beslutades 2023 ingick i den åttonde omgången med undantag av Enskilda högskolan Stockholm som ingick i den sjunde omgången.

Bedömningsområden	Inte tillfredställande (av 7 beslut 2023)	Inte tillfredställande (av alla 42 beslut)
Styrning och organisation	4	23
Förutsättningar	0	2
Utformning, genomförande och resultat	2	10
Jämställdhet	3	15
Student- och doktorandperspektiv	4	8
Arbetsliv och samverkan	1	3

Tabell 1: Utfall i ordinarie granskningar gällande kvalitetssäkring av utbildning.[12]

Den bild som framträder för lärosätesgranskningarna 2023 är att lärosätenas arbete med sitt kvalitetssystem i huvudsak fungerar väl. De beslut som fattats under året följer till flera delar de mönster som påvisats i tidigare omgångar. Det finns dock vissa avvikelser. Jämfört med omgång fem och sex, där sex av elva granskade lärosäten fick omdömet *godkänt kvalitetssäkringsarbete* var motsvarande förhållande för omgång sju och åtta endast ett av tio granskade lärosäten. Vi noterar i sammanhanget att de stora lärosätena granskades i omgång fem och av dessa blev fyra av sex lärosäten godkända. Vi kan fortfarande se att lärosätena visserligen har ett kvalitetssäkringssystem på plats, men att det hos vissa finns brister i utformning och tillämpning. Student- och doktorandperspektivet framstår i omgång åtta som ett utvecklingsområde och bedömningsområdet bedömdes som inte tillfredställande vid fyra av de sex lärosätena. Det resultatet avviker i negativ bemärkelse från tidigare år (jämför tabellen ovan). Bedömningsområdena Förutsättningar och Arbetsliv och samverkan framstår fortsatt som starka områden.

Kvalitetssäkringen av förutsättningarna för utbildning fungerar väl

Vi ser att samtliga lärosäten som beslutades 2023 fick omdömet *tillfredställande* för bedömningsområdet Förutsättningar. I huvudsak säkerställer lärosätena att den undervisande personalens kompetens motsvarar utbildningens behov och tillgodoser en främjande miljö för undervisande lärare. Det finns infrastruktur, studentstöd och lärande-resurser som är ändamålsenliga för studenternas lärande. Vi ser också att studenter och doktorander överlag får goda förutsättningar att genomföra utbildningen inom planerad studietid. Hos ett par lärosäten kan dock

[12] Bedömningsområden enligt *Vägledning för granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete*, reg.nr. 411-00156-20 (UKÄ, 2020)

behovet av högskolepedagogisk utbildning behöva följas upp mer systematiskt.

Kvalitetssäkringen av kontinuerlig uppföljning och kommunikation av resultat kan förbättras

När det gäller bedömningsområdet Utformning, genomförande och resultat fungerar flera delar väl. De flesta lärosäten som granskades har goda rutiner för att inrätta och avveckla utbildningar. De säkerställer också forskningsanknytning av utbildning och att studenterna ges en aktiv roll i lärandeprocessen. Dessutom finns en nära koppling mellan nationella och lokala mål.

Hos ett antal av de lärosäten som granskats under året har vi dock identifierat brister när det gäller att utifrån kontinuerliga uppföljningar och granskningar vidta åtgärder för att förbättra utbildningarna. Bland annat finns det problem med kursvärderingars roll i den kontinuerliga uppföljningen. Det gäller exempelvis låg svarsfrekvens och brist på systematik i återkopplingen av kursvärderingar i kvalitetssystemet. Det finns även problem med att kommunicera resultat av periodiska granskningar och uppföljningar till olika intressenter. I flera fall brister lärosätena i sin kommunikation av resultat till studenterna. Problemen med kommunikationen av resultat framgår även av tidigare års granskningar.

Brister i kvalitetssäkringen av student- och doktorandperspektivet

Det finns också vissa problem med att ta tillvara student- och doktorandperspektivet i kvalitetssystemet. Lärosätena har behov av att utveckla strukturer som säkerställer studenternas möjligheter till inflytande på utbildningarna. Det handlar bland annat om brister i kvalitetssäkringen av studenternas och doktorandernas delaktighet och inflytande i form av representation i beredande och beslutande organ. I tidigare års granskningar har vi inte sett detta problem lika tydligt.

Varierad bild av kvalitetssäkringen av jämställdhet

Inom bedömningsområdet Jämställdhet får fyra av sju lärosäten omdömet *tillfredställande*. Flera av lärosätena har en bred ingång till jämställdhet samt uppvisar goda processer och rutiner för att säkerställa att jämställdhet beaktas i utbildningarnas innehåll, utformning och genomförande. Hos andra lärosäten finns dock utvecklingsområden. Det handlar bland annat om att skapa en gemensam förståelse av vad jämställdhet är, vilka mått som används och att tydliggöra ansvaret för jämställdhetsarbetet.

Kvalitetssäkring av forskning fungerar väl men det finns utvecklingsområden

År 2020 genomförde UKÄ pilotgranskningar av tre lärosäten inom kvalitetssäkring av forskning.[13] Därefter justerades metoden i dialog med sektorn, så att fem bedömningsområden blev två. Vid ordinarie granskningar av forskning bedömdes ett lärosäte bedriva *godkänt kvalitetssäkringsarbete*. Övriga fick omdömet *godkänt kvalitetssäkringsarbete med förbehåll*.[14]

Granskningarna resulterade i separata yttranden och beslut men bedömdes av samma bedömargrupp som bedömde kvalitetssäkrings-arbetet gällande utbildning.

Bedömningsområden	Inte tillfredställande (av 5 beslut 2023)
Styrning, organisation och genomförande	3
Förutsättningar	1

Tabell 2: Utfall i ordinarie granskningar gällande forskning

Trots att uppbyggnaden av kvalitetssäkringsarbetet för forskning är ett nytt moment för lärosätena, visar granskningarna att majoriteten av lärosätena har ett i huvudsak fungerande kvalitetssystem för forskning. De flesta säkerställer att de löpande följer upp, analyserar och använder information med bäring på forskningens kvalitet och relevans. Ett par lärosäten behöver dock skriva fram kvalitetssäkringssystemet mer enhetligt och sammanhållet så att det täcker in alla delar av forskningsverksamheten.

I granskningarna visade det sig att vid ett par lärosäten behöver de återkommande kollegiala granskningarna utvecklas, så att kvalitetssystemet i sin helhet har tillräcklig skärpa och kan bidra till kvalitetsutveckling av forskningen. Ett par lärosäten behöver utveckla sitt arbete med kompetensförsörjning och karriärvägar för att skapa bättre förutsättningar för forskarna.

Kvalitetssystemen säkerställer forskningens frihet, god forskningssed och ändamålsenlig infrastruktur

Granskningarna visar att lärosätena bedriver ett systematiskt arbete för att skapa goda förutsättningar för forskningens frihet, och att det är något som värderas högt. Med något undantag arbetar lärosätena systematiskt med att främja god forskningssed samt förebygga och hantera oredlighet

[13] De lärosäten som granskades var Högskolan i Borås (ifrågasatt kvalitetssäkringsarbete), Högskolan Väst (godkänt kvalitetssäkringsarbete med förbehåll) och Linnéuniversitetet (godkänt kvalitetssäkringsarbete med förbehåll).
[14] Samtliga lärosäten som beslutades 2023 gällande forskning tillhörde omgång åtta.

i forskning. Lärosätena arbetar också systematiskt och långsiktigt för en ändamålsenlig infrastruktur, ofta enligt väl avvägda prioriteringar.

Lärosätenas arbete med jämställdhet och samverkan är i huvudsak tillfredsställande

Bedömningsgrunderna som rör jämställdhet respektive samverkan föll i flera fall väl ut. Det framgick att lärosätena arbetar aktivt och integrerat med jämställdhet. Vid ett par lärosäten identifierades dock ett behov av att förstärka systematiken när det gäller att främja jämställdhet i forskningens förutsättningar och genomförande. Granskningen gav många goda exempel på utvecklade och varierade former för samverkan med det omgivande samhället, men visade samtidigt på ett behov av att systematisera uppföljningen av samverkansaktiviteterna.

Samtliga uppföljningar fick godkänt

Ett lärosäte som får omdömet *godkänt kvalitetssäkringsarbete med förbehåll* har två år på sig att lämna in en åtgärdsredovisning till UKÄ. Redovisningen omfattar de åtgärder som genomförts för att avhjälpa bristerna i samtliga bedömningsgrunder som bedömts som inte uppfyllda. Om omdömet blir *ifrågasatt kvalitetssäkringsarbete* ska lärosätet i dialog med UKÄ bestämma om en lämplig tidpunkt för när det ska lämna in åtgärdsredovisningen. Redovisningen omfattar de åtgärder som genomförts för att avhjälpa bristerna i de bedömningsområden som bedömts som inte tillfredsställande. I uppföljningen kommer de bedömningsområdena granskas på nytt i sin helhet.

Vid UKÄ:s lärosätesgranskning 2020 fick lärosätena Beckmans designhögskola, Kungliga Musikhögskolan i Stockholm, Stockholms konstnärliga högskola och Stiftelsen Stockholms Musikpedagogiska Institut omdömet *godkänt kvalitetssäkringsarbete med förbehåll*. Lärosätenas kvalitetssäkringsarbete blev föremål för uppföljning två år senare och då bedömdes samtliga lärosäten bedriva godkänt kvalitetssäkringsarbete.

I granskningen från 2019–2020 av Högskolan Väst fick kvalitetssäkringsarbetet gällande både forskning och utbildning omdömet *godkänt med förbehåll*. Inom forskningen fann bedömargruppen brister inom bedömningsområdena Förutsättningar och Utformning, genomförande och resultat. I granskningen av utbildning identifierades brister inom bedömningsområdena Styrning och organisation och Jämställdhet. Vid uppföljningarna konstaterade bedömargruppen att lärosätet gjort tillfredsställande analyser av bristerna från den förra granskningen och att lärosätets vidtagna åtgärder var rimliga och ändamålsenliga. Därför bedömde UKÄ att Högskolan Väst

bedriver *godkänt kvalitetssäkringsarbete* inom både utbildning och forskning.

Sammanfattningsvis bedömdes samtliga lärosäten bedriva *godkänt kvalitetssäkringsarbete* vid de sex uppföljningar som beslutades under 2023.

Exempel på genomförda åtgärder

Bland åtgärderna vid lärosätena kan nämnas nya organisationsstrukturer, ökad systematik i olika delar av kvalitetssystemet, införandet av programutvärderingar och förbättrade återrapporteringsrutiner. Här följer några exempel från lärosätenas åtgärdsredovisningar:

- Beckmans designhögskola har samordnat sin nämndorganisation för att få en bättre anpassad beslutsstruktur och säkerställa lärosätets forskningsanknytning samt stärka systematiken i kvalitetssäkringen av jämställdhet i utbildningen. De har också tagit fram ett nytt visionsdokument för att stärka kopplingen mellan kvalitetssystem, mål och strategier.

- Kungliga Musikhögskolan i Stockholm har utvecklat en modell för regelbunden utvärdering av utbildningsprogram där alla program ska utvärderas i en sexårscykel och tydliggjort ansvarsfördelningen genom flera organisatoriska förändringar. De har också infört systematiska alumnundersökningar och tagit fram målmatriser. Jämställdhet har införts som ett bedömningsområde i programutvärderingarna och en fråga i studenternas kursvärderingar.

- Stockholms konstnärliga högskola har infört nya riktlinjer för styr- och stöddokument samt gjort en översyn över befintliga styrdokument och tagit fram nya rutiner för beslut. Lärosätet har också reviderat sin modell för utbildningsutvärderingar för att göra den enklare och effektivare. Resultaten av utvärderingarna tas systematiskt tillvara i verksamhetsdialoger och verksamhetsplanering. Lärosätet har också både tagit fram och reviderat en kommunikationsstrategi för kvalitetsarbetet för att kommunicera och sprida information från kvalitetssystemet på ett ändamålsenligt sätt.

- Vid Stockholms Musikpedagogiska Institut har en rad åtgärder införts relaterade till bedömningsområdet Jämställdhet. Bland annat handlar det om systematiska analyser av utbildningarnas genomförande, utformning, innehåll och examinationer utifrån ett jämställdhetsperspektiv. För att säkerställa jämställdhet i rekryteringar av personal ska nya tjänstetillsättningar prövas utifrån likabehandling kopplat till könsbalans. När det gäller

rekrytering av studenter ska jämställdhet bejakas när man tar fram text- och bildmaterial.

- Högskolan Väst har bland annat organiserat om sin forskning i två kompletta miljöer. Lärosätet har också infört ett nytt högskolegemensamt kvalitetssäkringssystem för forskning, infört externa periodiska granskningar av de kompletta akademiska miljöerna var sjätte år samt tillhörande uppföljningsschema och kommunikationsschema som säkerställer en systematik i kommunikationen av resultat. Lärosätet har också utvecklat stöd till forskare när det gäller god forskningssed och forskningsetik, tydliggjort forskningens frihet i relation till samverkan samt förbättrat systematiken i uppföljningen av forskningsinfrastrukturen.

- Högskolan Väst har också utvecklat och förbättrat de processer som rör utbildning i sitt kvalitetssystem. Nya mål och strategier samt en kommunikationsplan har tagits fram för att säkerställa systematisk och ändamålsenlig kommunikation av resultat och åtgärder. Ett strategiskt årshjul har inrättats för ledningsgruppen för uppföljning av resultat och strategisk styrning. Lärosätet har också infört systematiska periodiska externa granskningar av utbildning. Dessutom har man infört jämställdhet som en dimension i den årliga uppföljningen av utbildning samt i de externa periodiska granskningarna.

Granskningarna bidrar till lärosätenas kvalitetsutveckling

För att följa upp de lärosätesgranskningar som publicerades under året skickar UKÄ ut en enkät till lärosätenas kvalitetssamordnare. De lärosäten som tog emot enkäten var Blekinge tekniska högskola, Karlstads universitet, Linnéuniversitetet, Luleå tekniska högskola, Örebro universitet och Mittuniversitet. Samtliga besvarade enkäten.

Tabell 3 visar att fyra av sex lärosäten ansåg att lärosätesgranskningen har bidragit till kvalitetsutveckling för utbildning i stor eller mycket stor utsträckning.

	Antal svar om utbildning	Antal svar om forskning
I mycket stor utsträckning	3	2
I stor utsträckning	1	2
I viss utsträckning	2	1
I liten utsträckning	0	0
Inte alls	0	0
Kan eller vill inte svara	0	1

Tabell 3: Lärosätenas svar på frågan om granskningen har bidragit till lärosätenas kvalitetsutveckling.

I tabellen framgår en liten skillnad i svaren för om man upplevde att granskningen varit kvalitetsdrivande även för forskning, där två svarade att den bidragit i mycket stor utsträckning och två i stor utsträckning.

I enkäten ställdes även den öppna frågan: ”På vilket sätt har granskningen bidragit till kvalitetsutveckling?” Frågan ställdes dels för kvalitetsutveckling inom utbildning, dels inom forskning.

Nyttan med lärosätesgranskningsprocessen lyftes fram i några svar, där svaren för utbildning och forskning var likartade:

> Det finns ett stort värde av att processen medvetandegör frågan internt, men även förstås värdet av att externa bedömare identifierar utvecklingsområden.

> En extern utvärdering ger både tyngd och relevans till det interna arbetet med ständiga förbättringar.

Ett lärosäte lyfte upp olika aspekter av kvalitetsutveckling där granskningen påverkat utbildningen:

> Universitetet har utvecklat ett kvalitetssäkringssystem med utgångspunkt i UKÄ:s granskning. Självvärderingen bidrog till självkännedom och identifiering av utvecklingsområden. Rapporten bekräftade i stor utsträckning vår självbild och det vi identifierat men gav även idéer för vidare utveckling.

Ett av svaren berörde specifikt att forskning var inkluderat i granskningen och hade önskat mer dialog:

> Arbetet inför utvärderingen drev på kvalitetsutveckling inom forskning. Det som bedömargruppen har lyft fram som utvecklingsområden var relevant och vi var medvetna om dessa brister. Det är relativt nytt att forskning är inkluderad i lärosätesgranskningen, och utifrån detta hade vi önskat mer dialog och diskussion kring styrkor och risker med olika modeller för hur kvalitetsarbetet ska bedrivas.

För utbildning finns också ett svar som hade önskat mer dialog med bedömargruppen om kvalitetsfrågor:

> Som utvärderingen var upplagd blev det fokus på detaljer och verifiering. Vi saknade en dialog med bedömargruppen kring kvalitetsfrågor. Det är dialogen som vi ser som central i vårt eget kvalitetssystem och som driver kvalitetsutveckling.

Omfattande arbete inom metod- och processutveckling under året

Under 2023 genomfördes ett omfattande metodutvecklingsarbete för lärosätesgranskningar. En ny vägledning[15] togs fram i samråd med lärosätena i olika konstellationer: Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF), kvalitetssamordnarnätverket och UKÄ:s referensgrupper som representerar lärosätena, Sveriges förenade studentkårer (SFS), arbetslivet samt den internationella referensgruppen.

En viktig ambition i arbetet med vägledningen var att renodla granskningarna för att minska arbetsbördan för lärosätena. Tidigare fanns exempelvis överlapp mellan vissa bedömningsgrunder och bedömningsområden. Bedömningsområdena har nu tagits bort och antalet bedömningsgrunder har minskat från 30 till 16.

En förändrad process i kommande granskningar

Under hösten 2023 inleddes ett arbete med att ta fram en process för de lärosätesgranskningar avseende utbildning och forskning som ska inledas under 2024 och som innefattar hur de olika momenten i granskningen kan utvecklas. Det gäller bland annat tidplaner, rekrytering av bedömare, möten med och mellan lärosäten och bedömare, utbildning av bedömare, stöd till studentkårerna, fördjupningsspår och utredarstöd.

En nyhet är att lärosätena ska behandla utbildning och forskning i en och samma självvärdering, men yttranden och beslut kommer att hållas separata för de båda granskningsområdena.

En annan nyhet är att lärosätena kommer att få möjlighet att strukturera självvärderingen som de vill så länge de beskriver och värderar hur väl de uppfyller UKÄ:s bedömningsgrunder. Förhoppningsvis leder detta till att lärosätena kan beskriva sina kvalitetssäkringssystem på ett bättre sätt, utifrån de egna specifika förutsättningarna. Vi har också provat ett format med digitala informationsmöten, öppna för alla lärosäten samt student- och doktorandkårer. Även granskningens första möte får ett delvis nytt format där lärosätet får presentera sitt kvalitetssystem för bedömargruppen. En tanke med detta är att ge lärosätena tillfälle att

[15] *Vägledning för granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete avseende utbildning och forskning* (UKÄ, 2023)

presentera sitt kvalitetssäkringssystem och på samma gång, tidigt i processen, kunna ge bedömarna möjlighet att få eventuella klargöranden när det gäller självvärderingen.

Utbildningsutvärderingar

Syftet med UKÄ:s utbildningsutvärderingar är både att kontrollera utbildningarnas resultat, det vill säga att de lever upp till högskolelagens och högskoleförordningens krav och mål om hög kvalitet, och att bidra till lärosätenas utveckling av kvaliteten på utbildningen. I en utbildningsutvärdering används en tvågradig skala med omdömet *hög kvalitet* och *ifrågasatt kvalitet*.

Om en utbildning får det samlade omdömet *ifrågasatt kvalitet* i en utvärdering innebär det att lärosätets tillstånd att utfärda aktuell examen är ifrågasatt. Lärosätet har då ett år på sig att lämna in en åtgärdsredovisning till UKÄ. Uppföljningen är en bedömning av rimligheten och ändamålsenligheten i de vidtagna åtgärderna och lärosätets analys av de påtalade bristerna. Omdömet *inte tillfredsställande* i en uppföljning leder till att examenstillståndet dras in.

Under 2023 beslutade UKÄ i 40 ordinarie utbildningsutvärderingar (specialistsjuksköterska) samt 11 uppföljningar. Uppföljningar som genomfördes under 2023 berörde utbildningsutvärdering av licentiat- och doktorsexamen i kemi, psykoterapeutexamen och skogsteknikerexamen. Samtliga utbildningar som ingick i de tre uppföljningsomgångarna fick omdömet *hög kvalitet*.

Var tredje utbildning som leder till specialistsjuksköterskeexamen fick ifrågasatt kvalitet

Utbildningen som leder till specialistsjuksköterskeexamen är en akademisk vidareutbildning på avancerad nivå som ger specialistsjuksköterskeexamina inom en särskild inriktning. Behörighetskraven för utbildningen är sjuksköterskeexamen och sjuksköterskelegitimation.

De inriktningar som valdes ut att ingå i utvärderingen var ambulanssjukvård, psykiatrisk vård och distriktssköterska. Totalt ingick 40 utbildningar vid 25 lärosäten.

Specialistsjuksköterskeexamen med inriktning	Hög kvalitet	Ifrågasatt kvalitet
Ambulanssjukvård	9	1
Distriktssköterska	7	6
Psykiatrisk vård	11	6
Totalt	27	13

Tabell 4: Utfall i utvärderingen av utbildningar som leder till specialistsjuksköterskeexamen.

Som framgår av tabellen ovan fick 27 utbildningar omdömet *hög kvalitet*, medan 13 utbildningar, en knapp tredjedel, fick omdömet *ifrågasatt kvalitet*.

Uppföljningen av de lärosäten som fick sitt examenstillstånd ifrågasatt i samband med utvärderingen pågår under 2024.

Bedömargruppen såg välfungerande områden inom utbildningen

Generellt sett kunde bedömargruppen konstatera att lärosätena arbetat medvetet och med pedagogiska ansatser för att säkerställa att studenterna uppfyller de nationella examensmålen. Det visades genom synliga strukturer för konstruktiv länkning mellan mål på olika nivåer och examinationer.

Bedömargruppen identifierade också många goda exempel på internt utvärderings- och utvecklingsarbete. De allra flesta lärosäten visade att man gör utmärkta utvärderingar och att uppföljning och återkoppling sker regelbundet och på olika plan, exempelvis genom dialoger inom ramen för undervisningen och återrapportering till studenter, lärarkollegium, ledning på olika nivåer samt till verksamhetsföreträdare för VFU. Arbetet underlättades i många fall av digitala system. Flera lärosäten rapporterade dessutom att man gjort förändringar i utbildningsplanen till följd av granskning och mål kring kvalitetssäkring.

Överlag såg bedömargruppen ett stort engagemang för utbildningen och ett gott samarbete mellan lärosätet och regionen eller kommunen.

Svårt för flera utbildningar att säkra uppfyllelsen av praktiknära examensmål

Av de utvärderade utbildningarna vars kvalitet ifrågasattes hade de flesta utbildningarna enstaka brister medan några få lärosäten hade mer omfattande brister som relaterade till flera examensmål.

Bristerna handlade i hög grad om svårigheter att säkerställa måluppfyllelse inom kunskapsområdet färdighet och förmåga under den

verksamhetsförlagda utbildningen (VFU). Trots att många lärosäten under lång tid arbetat aktivt för att öka antalet kliniskt kopplade tjänster, kvarstår problemen med bristande aktuell klinisk förankring för lärare.

Bedömargruppen lyfte att en viktig utgångspunkt för en välfungerande utbildning är god akademisk och professionsinriktad kompetensförsörjning. Det krävs aktivt medverkande lärare med specialistutbildning inom inriktningen i relation till utbildningens omfattning. En svaghet som identifierades inom ramen för utvärderingen var att kliniska handledare i många fall beskrevs sakna specialistutbildning och handledarutbildning.

Om vägledningen som låg till grund för utvärderingen[16]
Till grund för utvärderingen av utbildningar som leder till specialistsjuksköterskeexamen låg vägledningen för utbildningsutvärderingar på grundnivå och avancerad nivå som beslutades 2016.

Enligt kraven i vägledningen ska *samtliga* fyra bedömningsområden bedömas som tillfredsställande för att utbildningen ska få omdömet *hög kvalitet*:

Förutsättningar
- Personal
- Utbildningsmiljö

Utformning, genomförande och resultat
- Måluppfyllelse
- Jämställdhet
- Uppföljning, åtgärder och återkoppling

Studentperspektiv

Arbetsliv och samverkan

[16] *Vägledning för utbildningsutvärdering på grundnivå och avancerad nivå* (UKÄ, 2016, reviderad 2018).

Uppföljning av forskarutbildningar inom ämnet kemi

Den ordinarie utvärderingen av forskarutbildningar omfattade 30 forskarutbildningar inom kemi med inriktningarna analytisk kemi, fysikalisk kemi och organisk kemi. Utfallet presenterades i UKÄ:s redovisning till regeringen för 2021. En översiktlig analys av resultaten den gången visade på flera positiva resultat inom bedömningsområdet Förutsättningar.[17]

Inom bedömningsområdet Utformning, genomförande och resultat fanns det dock utvecklingspotential. Yttrandena pekade bland annat på att de individuella studieplanerna inte användes fullt ut och att det fanns behov av utvecklande åtgärder för att säkerställa tillräcklig kunskapsbredd i forskarutbildningsämnet.

Vid tiden för uppföljningen uppgav tre lärosäten att man av olika anledningar inte längre gav utbildningen, varpå de undantogs efter avskrivningsbeslut[18]. Ett av lärosätena, Linköpings universitet, uppgav i sin motivering att man gjort bedömningen att det krävdes en mer omfattande omarbetning av forskarutbildningen i kemi.

Bättre hantering av individuella studieplaner och breddad ämneskunskap för att säkra kvaliteten

Samtliga forskarutbildningar bedömdes i uppföljningen hålla hög kvalitet[19].

Utifrån de åtgärdsredovisningar som lärosätena skickade in kan särskilt nämnas lärosätenas utvecklingsarbete med de individuella studieplanerna. Bedömargruppen pekade i flera yttranden på brister i rutinerna för uppdatering av de individuella studieplanerna och hur de används för uppföljning, åtgärder och återkoppling. Här följer några exempel som hämtats från lärosätenas åtgärdsredovisningar:

- Örebro universitet införde, inom forskarutbildningen med inriktning mot analytisk kemi, en ny rutin för uppföljning, där den ämnesansvariga för löpande diskussioner med doktoranden om den individuella studieplanen. Planen behandlas också i samband med den årliga utvecklingsdialogen med enhetschefen eller institutionsledningen.

---

[17] *Kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling 2021*, dnr: 411-00221-22 (UKÄ, 2022).

[18] Nedlagda utbildningar som undantogs:
- licentiat- och doktorsexamen i kemi, inriktning analytisk kemi vid Sveriges lantbruksuniversitet
- licentiat- och doktorsexamen i kemi, inriktning organisk kemi vid Linköpings universitet
- licentiat- och doktorsexamen i kemi, inriktning organisk kemi vid Mittuniversitetet.

[19] Utbildningar vid Chalmers tekniska högskola, Göteborgs universitet, Kungliga Tekniska högskolan (två inriktningar), Linnéuniversitetet, Umeå universitet och Örebro universitet.

- Kungliga Tekniska högskolan valde, inom sin forskarutbildning med inriktning mot fysikalisk kemi, att arbeta för att öka medvetenheten bland handledare och doktorander genom att införa årliga möten om den individuella studieplanens betydelse för planering, utvärdering och uppföljning av enskilda forskarstuderande. Ytterligare en åtgärd som lärosätet redovisade gällde rutiner i samband med den årliga revideringen av den individuella studieplanen. För att bättre kunna följa doktorandens progression införde man en rutin för att bilägga information från tidigare år i den reviderade studieplanen. Dessutom säkerställde man genom rutinen att den programansvariga eller vice forskarutbildningsansvariga till varje doktorand ska ge skriftliga kommentarer om alla delar i den individuella studieplanen som behöver revideras eller kompletteras.

- Göteborgs universitet konkretiserade rollen för utbildningens examinatorer, inom forskarutbildningen med inriktning mot fysikalisk kemi, genom att införa obligatoriska träffar med doktoranderna. Man beslutade även att starta en arbetsgrupp inom fakulteten för att utveckla de mallar som används för att utforma de individuella studieplanerna. Mallarna kompletterades med instruktioner och exempel på lämpliga aktiviteter för de forskarstuderande.

I flera fall pekade bedömargruppen även på bristande ämnesbredd inom forskarutbildningsämnet. Här följer några exempel på åtgärder som lärosätena vidtog:

- Chalmers tekniska högskola utökade kurspaketet för doktoranderna med tre kurser inom sin forskarutbildning med inriktning mot organisk kemi. Man valde även att erbjuda och rekommendera doktoranderna att gå en breddningskurs i forskarutbildningsämnet organisk kemi på nationell nivå. Utöver det adresserade Chalmers i sin åtgärdsredovisning flera av de utvecklingsområden som bedömargruppen påpekade i sitt yttrande, exempelvis hanteringen av individuella studieplaner och doktorandernas träning i att diskutera och presentera sin forskning.

- Linnéuniversitetet reviderade den allmänna studieplanen i forskarutbildningen med inriktning mot organisk kemi och förtydligade kravet på ämneskompetens inom de kurser som ingår i utbildningen.

Uppföljning av utbildningar som leder till psykoterapeutexamen

Bakgrunden till att tre utbildningar[20] som leder till psykoterapeutexamen utvärderades hösten 2021 var ett beslut som UKÄ fattade år 2020. Enligt beslutet skulle lärosäten med endast ett examenstillstånd och färre än 100 helårsstudenter, i stället för att genomgå en granskning av lärosätets kvalitetssäkringsarbete enligt UKÄ:s ursprungliga tidplan, genomgå en utvärdering av kvaliteten i sin specifika utbildning.

Utvärderingen visade att alla ingående utbildningar drogs med brister inom flera av bedömningsområdena (se tabell 5). Bristerna var tillräckligt omfattande för att ifrågasätta utbildningarnas kvalitet.

Bedömningsområde	Inte tillfredsställande
Förutsättningar	3 av 3
Utformning, genomförande och resultat	3 av 3
Studentperspektiv	3 av 3
Arbetsliv och samverkan	2 av 3

Tabell 5: Utvärdering av tre utbildningar som leder till psykoterapeutexamen. Bedömningsområden med omdömet *inte tillfredsställande*.

I sitt yttrande beskrev och diskuterade bedömargruppen skillnader mellan psykoterapiutbildningar vid större och mindre lärosäten och särskilda utmaningar för de sistnämnda, exempelvis när det gäller att kunna erbjuda studenterna en adekvat akademisk miljö.

Bland åtgärderna dominerade satsningar på forskningsanknytning och stärkt studentinflytande

Som nämndes i avsnittets inledning bedömdes i uppföljningen alla tre utbildningar hålla hög kvalitet. Utifrån de åtgärdsredovisningar som lärosätena skickade in inför uppföljningen ska särskilt nämnas åtgärder för att stärka forskningsanknytningen, åtgärder för att öka kopplingen till arbetslivet samt åtgärder för att stärka studentinflytandet.

Här beskrivs åtgärdsarbetet vid två av lärosätena:

- Svenska institutet för kognitiv beteendeterapi AB (CBTI) följdes upp på samtliga (fyra) bedömningsområden. I åtgärds-redovisningen presenterade man ett antal formaliserade forskningssamarbeten både nationellt och internationellt som ett sätt att stärka den vetenskapliga miljön för studenterna

[20] Utbildningar vid Ericastiftelsen, Skandinaviens Akademi för Psykoterapiutveckling AB samt Svenska institutet för Kognitiv Psykoterapi AB.

(bedömningsgrunden Utbildningsmiljö). Lärosätet utökade kursmomentet vetenskapsteori och metodik, medan man även förstärkte lärarresursen med en disputerad lärare med uppgift att leda arbetet i de nya forskningssamarbetena samt att undervisa studenter i kritisk granskning och analys av vetenskapliga artiklar (bedömningsgrunden Måluppfyllelse inom kunskapsformen kunskap och förståelse).

- Även Skandinaviens Akademi för Psykoterapiutveckling AB (SAPU) följdes upp på samtliga bedömningsområden. En av åtgärderna i lärosätets redovisning inom bedömningsområdet Arbetsliv och samverkan var skapandet av ett arbetslivsråd med representanter verksamma i olika regioner, från psykiatrin, primärvården och beroendevården. Syftet var att genom dialog utvärdera programupplägget samt undersöka om studenternas kunskaper svarade mot arbetsmarknadens krav och villkor. Som åtgärd inom bedömningsområdet Studentperspektiv lät lärosätet införa en rutin som främjade studenternas inflytande genom studentråd och studentrepresentation vid lärosätets beslutande ledningsgruppsmöten. Man skapade också möjligheter för studenterna att följa utbildningens utveckling och förändring över tid genom att publicera sammanfattningar av tidigare programutvärderingar i lärplattformen.

Utvecklad metod för utbildningsutvärderingar

Som nämndes i rapportens inledning var utgångspunkten i det metodarbete som UKÄ påbörjade 2021 att granskningarna skulle bli mer träffsäkra, flexibla och mindre betungande för lärosätena, bedömarna och UKÄ.

Granskningscykeln 2017–2022 visar att säkerställandet av att studenterna når examensmålen är en utmaning i många utbildningsutvärderingar. Ofta har den typen av utmaningar hängt samman med att det funnits en brist på vetenskaplig kompetens inom de utbildningar som granskats.

Utvärderingarna fokuserar nu i högre grad än tidigare på utbildningar och områden där behovet av förbättring och utveckling bedöms vara störst. Urvalet görs utifrån ett kunskapsbaserat arbetssätt, det vill säga utifrån kunskap och data från tidigare granskningar, tillsynsärenden och analyser samt omvärldsbevakning.

I den nya vägledningen för utbildningsutvärderingar på grundnivå och avancerad nivå är bedömningsgrunderna färre och de överbyggs inte längre av bedömningsområden. Bedömningsgrunderna inriktas främst mot personalresurser och säkerställande av studenternas måluppfyllelse.

För forskarutbildningar finns även bedömningsgrunden utbildningsmiljö. Varje bedömningsgrund följs av utvärderingsfrågor, för att skapa utrymme för lärosätet att beskriva och värdera sin utbildning med utgångspunkt i lärosätets egna förutsättningar och eventuella profilområden. Det ingår i bedömningen att på ett tydligt sätt lyfta fram både goda exempel och utvecklingsbehov för den utvärderade utbildningen.

För att öka flexibiliteten och ytterligare främja träffsäkerhet anpassas utvärderingarna till att utvärdera måluppfyllelsen för de examensmål som är särskilt kopplade till kända utvecklingsområden inom utbildningen. Det finns också en ökad flexibilitet kring valet av underlag som är bäst lämpade för ändamålet. Sådan anpassning präglas av en tillitsfull dialog mellan UKÄ och lärosätena, studenterna och företrädarna för arbetslivet.

Efter utvärderingen genomförs en återföringskonferens, där utvärderingens resultat, eventuella strukturella problem och utmaningar samt behov av vidareutveckling diskuteras med bedömarna, lärosätena, studentrepresentanterna och arbetslivsföreträdarna. På det sättet bidrar granskningsprocessen till att både säkra och utveckla kvaliteten i högre utbildning.[21]

[21] *Vägledning för utbildningsutvärdering på grundnivå och avancerad nivå* (UKÄ, 2023)

Tematiska utvärderingar

Tematiska utvärderingar bidrar till viktig kunskap och nationella jämförelser av hur universiteten och högskolorna arbetar samt vilka resultat som har nåtts i en viss fråga. Eftersom målet med utvärderingarna inom den här komponenten är att bidra till lärosätenas eget utvecklingsarbete finns det inga sanktioner kopplade till vare sig utvärdering eller uppföljning.

Tematisk utvärdering eller granskning kan initieras på olika sätt. Den kan vara initierad av Utbildningsdepartementet genom ett regeringsuppdrag, men kan även vara egeninitierad av UKÄ.

En pågående utvärdering som beskrivs i det här kapitlet är den tematiska utvärderingen av lärosätenas samverkan med det omgivande samhället. Kapitlet redovisar också vad som gjorts under året när det gäller uppföljning av tematiska utvärderingar. Avslutningsvis ges en introduktion till den egeninitierade granskningen av uppdragsutbildningar, Samordnad granskning.

Tematisk utvärdering av lärosätenas samverkan

Den 22 december 2022 fick UKÄ i uppdrag av regeringen att genomföra en utvärdering av universitets och högskolors samverkan Utgångspunkten var det krav i högskolelagen (1992:1434) som anger att det i högskolornas uppgift ska ingå att samverka med det omgivande samhället. Syftet med samverkan är ömsesidigt utbyte och att verka för att den kunskap och kompetens som finns vid högskolan kommer samhället till nytta (1 kap. 2 § andra stycket). Utvärderingen ska redovisas till Regeringskansliet senast den 31 oktober 2024.

Nationell bild och kartläggning av lärosätenas arbete med samverkan

Den övergripande frågan som ska besvaras är hur väl lärosätena bedriver sitt arbete med att skapa goda förutsättningar för samverkan inom forskning och utbildning enligt högskolelagen, samt hur det arbetet kan utvecklas ytterligare i önskvärd riktning. I den nationella bilden kommer UKÄ att lyfta fram både styrkor och förbättringsområden samt ge rekommendationer till högskolesektorn som helhet för att utveckla samverkan med det omgivande samhället.

Genomförandet i form av tre fristående och kompletterande moduler

Den tematiska utvärderingen består av tre kompletterande moduler. De tre modulerna är fristående från varandra och ger tillsammans underlag till den nationella bilden av lärosätenas samverkan med det omgivande samhället:

1. Utvärdering utifrån självvärdering
2. Workshoppar om det praktiska arbetet med samverkan
3. Tematiska fördjupningar som berör:
   - samverkanskicklighet och kopplingen till meritering
   - allmänhetens roll

Arbete med förberedelse och detaljplanering under 2023

Efter att förstudien[22] avslutades och en vägledning[23] färdigställdes har arbetet under hösten 2023 inriktats på att detaljplanera utvärderingens olika moment och påbörja arbetet med respektive modul.

I modul 1 har UKÄ rekryterat en bedömargrupp om 16 personer, hållit ett upptaktsmöte med involverade lärosäten samt tagit fram en detaljerad plan för utvärderingsprocessen. I modul 2 har UKÄ fastställt upplägg och teman för workshopparna samt bjudit in lärosätena att nominera deltagare. I modul 3 har UKÄ tagit fram synopsis för respektive fördjupningsstudie. I båda studierna har arbetet med att genomföra dokumentstudier och intervjuer påbörjats.

Uppföljning av tematiska utvärderingar

Under året har UKÄ arbetat på olika sätt med uppföljning av tematiska utvärderingar.

UKÄ fick 2019 i uppdrag av regeringen att genomföra en utvärdering av lärosätenas arbete med breddad rekrytering utifrån kraven i högskolelagen[24]. Utvärderingen resulterade i graderade rekommendationer till lärosätena som enligt UKÄ:s beslut skulle följas upp efter två år. Under våren 2023 beslutade UKÄ om en vägledning för uppföljningen[25]. Underlag till uppföljningen utgörs av lärosätenas åtgärdsredovisning med tillhörande bilagor och ska vara inlämnade till UKÄ senast den 1 mars 2024. Efter UKÄ:s beslut kommer en

[22] *Tematisk utvärdering av samverkan med det omgivande samhället – en förstudie* (UKÄ, 2023)
[23] *Vägledning för tematisk utvärdering av samverkan med det omgivande samhället* (UKÄ, 2023)
[24] Högskolelagen (1992:1434), 1 kap. 5 § fjärde stycket
[25] *Vägledning för uppföljning av tematisk utvärdering av breddad rekrytering* (UKÄ, 2023)

återföringskonferens anordnas för att skapa kunskap och ge lärosätena tillfälle för erfarenhetsutbyte.

Under 2022 genomförde UKÄ en tematisk utvärdering på utbildningsnivå: tematisk utvärdering av utbildning som leder till sjuksköterskeexamen med fokus på färdighet och förmåga. Utvärderingen beslutades i oktober 2022 och uppföljningen av utvärderingen påbörjades hösten 2023. Uppföljningen beslutas under våren 2024 och omfattar alla 25 utbildningar som ingick i utvärderingen.

För uppföljningen av den tematiska utvärderingen av hållbar utveckling planerades under 2023 en konferens på temat Agenda 2030. Konferensen fick dock ställas in på grund av för få deltagare.

Samordnad granskning för att öka nyttan för våra målgrupper

På uppdrag av generaldirektören inledde UKÄ i mars 2022 ett utvecklingsarbete med att utarbeta en modell för hur myndighetens olika granskningsuppdrag kan komplettera varandra i en samordnad granskning av uppdragsutbildning.

Utgångspunkten i den nya ansatsen är att genom att granska ett område samordnat ska UKÄ utgå ifrån de frågor inom sektorn som är särskilt angelägna att granska utifrån ett utvecklingsbehov, snarare än att utgå från våra tre granskningsuppdrag: granskning av effektivitet, juridisk tillsyn och granskning av kvalitetssäkring. Målet med den nya ansatsen är att skapa nytta för våra målgrupper som är utöver vad våra separata granskningar kan åstadkomma var för sig utan ökad belastning på lärosätena.

Fastställandet av *uppdragsutbildning vid universitet och högskolor* som området för pilotgranskningen motiverades av att uppdragsutbildningar är ett viktigt instrument för livslångt lärande och kompetensförsörjning samt att flera välfärdsutbildningar genomförs som uppdragsutbildning. Vidare finns det för lärosäten som bedriver uppdragsutbildning särskilda bestämmelser att ta hänsyn till, samtidigt som det är ett hittills relativt outforskat område där det finns stort behov av mer kunskap. Intäkterna från uppdragsutbildning är ansenliga, men små i förhållande till lärosätenas totala intäkter för utbildning på grundnivå och avancerad nivå.

Granskningen syftar till att ge ökad kunskap om uppdragsutbildning och bidra till kvalitetsutveckling, bättre regelefterlevnad och ökad effektivitet inom uppdragsutbildning.

Resultatet av granskningen planeras vara klart till sommaren 2024.

Examenstillståndsprövningar

Syftet med examenstillståndsprövningarna är att pröva om ett lärosäte har förutsättningarna som krävs för att studenterna eller doktoranderna ska kunna nå de mål som riksdag och regering har ställt upp för den examen som utbildningen ska leda till.

Lärosäten under statligt huvudmannaskap ansöker om tillstånd hos UKÄ. Sveriges lantbruksuniversitet, Försvarshögskolan och enskilda utbildningsanordnare ansöker hos regeringen, som i regel skickar ärendet till UKÄ som får yttra sig över ansökan.

Utfallet i årets prövningar

UKÄ prövade åtta ansökningar om examenstillstånd under 2023, varav fem för yrkesexamen och en för utbildning på forskarnivå.

Tre lärosäten, samtliga under statligt huvudmannaskap, beviljades tillstånd att utfärda examen. Av de lärosäten som fick avslag på sin ansökan var en knapp majoritet, tre av fem ansökningar, från enskilda utbildningsanordnare.

Examen	Lärosäte	Utbildnings-anordnare	Utfall
Arbetsterapeutexamen	Uppsala universitet	Statlig	Beviljad
Västerländsk konstmusik och opera, konstnärlig masterexamen	Mälardalens universitet	Statlig	Beviljad
Ämneslärarexamen, inriktning gymnasieskolan i ämnet företagsekonomi	Linné-universitetet	Statlig	Beviljad
Förskollärarexamen	Högskolan i Dalarna	Statlig	Avslag
Dietistexamen	Linné-universitetet	Statlig	Avslag
Religionsvetenskap och teologi, kandidat-, magister- och masterexamen	Stiftelsen Sankt Ignatios folkhögskola	Enskild	Avslag
Tillämpad klinisk vetenskap, licentiatexamen och doktorsexamen	Stiftelsen Högskolan i Jönköping	Enskild	Avslag
Psykoterapeutexamen med inriktning psykodynamisk psykoterapi	Göteborgs Psykoterapi Institut	Enskild	Avslag

Tabell 6. Utfall i UKÄ:s prövningar av examenstillstånd under året.

Utfallet visar att samma bedömningsgrunder brister

I de beslut som togs under året sågs en koncentration av brister inom bedömningsområdena Förutsättningar och Utformning, genomförande och resultat. Relativt få ansökningar hade brister i jämställdhets- och studentperspektivet.

Vägledningen som låg till grund för prövningarna[26]
De ansökningar som beslutades under 2023 utgick alla från vägledningen för examenstillståndsprövningar som beslutades 2017. Enligt kraven i vägledningen ska *samtliga* fyra bedömningsområden vara tillfredsställande:

Förutsättningar
- Examen/område/huvudområde
- Personal
- Utbildningsmiljö / Forskarutbildningsmiljö
- Resurser

Utformning, genomförande och resultat
- Styrdokument
- Säkring av examensmål
- Jämställdhet

Studentperspektiv / Doktorandperspektiv

Arbetsliv och samverkan

Tidigare år har flest avslag kunnat härledas till den bedömningsgrund som handlar om hur lärosätena säkrar att studenterna når examensmålen. Även i lärarresursen samt lärosätenas beskrivningar av område och huvudområde i relation till utbildningen har många av ansökningarna brustit.[27]

Granskningen av bedömningarna av 2023 års ansökningar visar att de i flera avseenden stämmer överens med tidigare år. I hälften av ansökningarna uppfylldes inte bedömningsgrunderna Säkring av examensmål, Personal och Examen/område/huvudområde. Lika vanliga var brister i bedömningsgrunderna Styrdokument och Utbildningsmiljö eller Forskarutbildningsmiljö.

[26] Den tidigare vägledningen användes från 2016 med revideringar 2018 och 2021. *Vägledning för ansökan om tillstånd att utfärda examen. Allmänna utgångspunkter och riktlinjer* (UKÄ, 2021).
[27] I rapporten *Examenstillståndsprövningar 2017–2021. Erfarenheter och slutsatser* analyseras utfallet i totalt 73 handlagda ansökningar under perioden (UKÄ, 2022)

Bedömningsgrund	Inte tillfredsställande
Examen / Område / Huvudområde	4
Personal	4
Utbildningsmiljö / Forskarutbildningsmiljö	4
Resurser	2
Styrdokument	4
Säkring av examensmål	4
Jämställdhet	1
Studentperspektiv / Doktorandperspektiv	1
Arbetsliv och samverkan	2

Tabell 7: Antal tillfällen när en bedömningsgrund bedömts som inte tillfredsställande i årets åtta prövningar.[28]

Förlängd prövningstid ett tydligt kvalitetsdrivande inslag

Ett tydligt kvalitetsdrivande inslag i examenstillståndsprövningarna är förfarandet med förlängd prövningstid om ansökan inte bedöms vara tillfredsställande. Förutsatt att bristerna i ansökan är tydligt definierade och av mindre slag kan bedömarna föreslå i sitt yttrande att lärosätet får möjlighet att justera ansökan inom sex månader.

De lärosäten som beviljas förlängd prövningstid får i yttrandet återkoppling på vad som inte är uppfyllt och vad som krävs av kompletteringen för att bedömningsgrunden ska kunna bedömas som tillfredsställande.

Åtgärder ledde fram till examenstillstånd för tre lärosäten

Under 2023 beslutade UKÄ om förlängd prövningstid i hälften av prövningarna. I tre fall av fyra var lärosätets komplettering lyckosam och resulterade i att examenstillstånd beviljades. Det kan noteras att samtliga examenstillstånd som utfärdades under året var resultat av förfarandet med förlängd prövningstid.

Här ger vi några exempel på framgångsrika åtgärder från lärosätenas kompletteringar. Förutom direktverkande åtgärder framstår även förtydliganden och mer detaljerade beskrivningar ofta som viktiga för den sammanvägda bedömningen.

- Linnéuniversitetet genomförde förändringar i sin utbildning mot ämneslärarexamen för att säkra examensmålen inom delområdet

[28] I redovisningen har lärosätenas kompletteringar som varit framgångsrika beaktats. Med det menas att en bedömningsgrund som bedömts vara *inte tillfredsställande* och som omvärderats till *tillfredsställande* efter en komplettering inte ingår i redovisningen.

redovisning. Genom att omfördela högskolepoängen mellan delområden och lägga till kurser stärktes ansökan, inte bara för bedömningsgrunden Säkring av examensmål utan även på flera punkter inom bedömningsgrunden Arbetsliv och samverkan. Lärosätet lyckades även knyta ytterligare lärare till utbildningen.

- I sin komplettering av ansökan om tillstånd att utfärda konstnärlig mastersexamen inom västerländsk konstmusik och opera valde Mälardalens universitet att inrätta ett universitetsövergripande råd för konstnärlig utbildning och forskning för att säkra kvaliteten i beslut och styrande dokument. Lärosätet kunde även visa på hur man avsåg att arbeta i synnerhet med ansvarsfördelningen för hanteringen av anmälningar och jämställdhetsfrågor. Åtgärderna, som infördes i handlingsplanen, beskrevs i bedömargruppens yttrande som aktiva och förebyggande på flera olika plan. Lärosätet stärkte även studentinflytandet genom att formalisera kommunikationen med studentkåren och möjliggöra studentrepresentation i beslutande organ.

- Uppsala universitet visade i sin komplettering för ansökan om arbetsterapeutexamen på förstärkt lärarkapacitet inom huvudområdet samtidigt som man förtydligade lärarlagets sammantagna kompetens. Man presenterade även en långsiktig plan för kompetensförsörjning kopplad till utbildningen. Dessutom innehöll kompletteringen en rad förtydliganden av utbildningens professionsrelaterade förutsättningar och tillgången på platser för verksamhetsförlagd utbildning.

Framtida examenstillståndsprövningar

Under 2023 beslutade UKÄ om en ny vägledning för examenstillståndsprövningar. Den nya vägledningen tillämpas på ansökningar som kommit in från och med våren 2023[29].

I den nya vägledningen ställs ökade krav på att lärosätet ska motivera behovet av att ge utbildning för ansökt examen. Redovisning av resurser och tänkta samarbeten samt hur styrdokument kvalitetssäkras betonas också mer, eftersom det är något som ofta brustit i tidigare ansökningar.

Bedömningsområdena har utgått, vilket gör att student- och doktorandperspektivet samt kopplingen till arbetsliv och samverkan har integrerats i bedömningsgrunden Utbildningsmiljö/ forskarutbildningsmiljö. Det övergripande kravet på ansökan har också

[29] UKÄ har två omgångar per år för nya ansökningar om examenstillstånd, den första omgången på våren och den andra på hösten. Med anledning av den nya vägledningen flyttades sista ansökningsdag för den första omgången fram två månader till den 15 maj 2023.

skärpts, eftersom samtliga bedömningsgrunder nu ska vara uppfyllda för att ansökan ska bli godkänd.

Bedömningsgrunderna i den nya vägledningen

- Examen/område/huvudområde
- Personal
- Utbildningsmiljö/forskarutbildningsmiljö
- Resurser
- Styrdokument
- Säkerställande av examensmål

Ny rutin för ökad resurseffektivitet

Den nya vägledningen skärper kravet på att ansökan ska vara fullständig innan en bedömargrupp tillsätts. Enligt en intern rutin som infördes vid UKÄ under våren 2023[30] kontrolleras i ett tidigt skede om underlaget är tillräckligt för att det ska vara motiverat att tillsätta en bedömargrupp som bedömer ansökan. Om kontrollen visar att underlagen i ansökan är bristfälliga ger UKÄ lärosätet tillfälle att komplettera ansökan. Om kompletteringen inte kommer in i rätt tid eller om den inte är tillräcklig, kan UKÄ pröva ansökan och fatta beslut utan att tillsätta en bedömargrupp.

Med fullständiga ansökningar kan bedömargrupperna arbeta resurseffektivt, så att processen från ansökan fram till beslut blir kortare.

[30] Rutinen tillämpas från och med ansökningar som kom in den 15 maj 2023.

Internationellt kvalitetssäkringsarbete

UKÄ har under 2023 utökat sin internationella närvaro i kvalitetssäkringssammanhang. Genom det internationella deltagandet strävar utvärderingsavdelningen efter att hämta in viktig kunskap och följa den senaste utvecklingen för ändamålsenliga metoder. Att lära av andra länders kvalitetssäkringsorganisationer – genom internationella kunskapsutbyten, arbetsgrupper, möten, kurser och konferenser – ger oss förutsättningar att göra bättre granskningar. På samma gång delar Sverige genom UKÄ med sig av vår långa erfarenhet av kvalitetssäkring och är med och påverkar den europeiska utvecklingen inom området.

Utvärderingsavdelningen kommer under 2024 ta fram en handlingsplan för internationalisering som syftar till att skapa långsiktigt bra förutsättningar för avdelningens internationella engagemang.

Internationellt deltagande en fråga om trovärdighet

I Europa sker en snabb utveckling mot internationella utbildnings-samarbeten och en ökad grad av transnationell kvalitetssäkring. Utvecklingsarbetet sker främst inom det europeiska området för högre utbildning (EHEA) genom Bolognaprocessen och dess olika verktyg, men även EU-kommissionen är en viktig aktör.

EU-kommissionen har kommit med flera initiativ med långtgående konsekvenser för högskolesektorn. Ett av dessa initiativ är utlysningar av medel för att bilda så kallade europauniversitet - 19 svenska lärosäten ingår nu i sådana allianser. Den här utvecklingen leder till fler internationella gemensamma program och allianser där man behöver komma överens i frågor om kvalitetssäkring utan att öka arbetsbördan för lärosätena.

Universitets- och högskolerådet (UHR) fick 2022 i uppdrag av regeringen att tillsammans med UKÄ kartlägga förutsättningarna för de svenska lärosätenas deltagande i europauniversitet[31].

[31] Utbildningsdepartementet. *Uppdrag att kartlägga frågor om Europauniversitet*. Regeringsbeslut U2022/04065 (Regeringskansliet, 2022)

De båda myndigheterna samarbetade i arbetet med datainsamlingen, exempelvis genom att utforma en gemensam enkät som sedan följdes upp med intervjuer hos ett urval av lärosätena.

UKÄ:s deltagande i uppdraget syftade främst till att öka kunskapen om transnationell kvalitetssäkring utifrån det svenska sammanhanget – en kunskap som både UKÄ och dess intressenter kan dra nytta av. Analysen fokuserade på att synliggöra utmaningarna med transnationell kvalitetssäkring och hur nuvarande hinder kan överbyggas. Rapporter från kartläggningen publiceras under 2024.

UKÄ bygger vidare på ENQA-medlemskapet

UKÄ är sedan 2020 åter medlem i The European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA) och utvärderingsavdelningen planerar att fortsätta att öka sitt engagemang och närvaro i aktiviteter och projekt initierade av ENQA under kommande år.

Under våren 2023 anordnade UKÄ ett återbesök från en av ENQA:s internationella bedömargrupper och fick i samband med besöket återkoppling på de åtgärder som UKÄ genomfört sedan den tidigare granskningen[32].

Utvärderingsavdelningen ansvarar för att förbereda och genomföra nästa ENQA-granskning, som utförs under 2024–2025. Avdelningen kommer också att vara aktiv i den kommande debatten om översynen av riktlinjerna för kvalitetssäkring av högre utbildning i Europa, Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area[33] (ESG).

UKÄ deltar även i ENQA:s arbete genom att medarbetare ingår i ENQA Agency Review Committee, en instans för intern kvalitetssäkring inom ENQA. Medarbetare från UKÄ ingår också i ENQA:s pool av bedömare för extern granskning av ENQA:s medlemsorganisationer.

UKÄ:s roll i svenskt och internationellt sammanhang

UKÄ är Sveriges officiella kvalitetssäkringsorganisation och den myndighet i Sverige som granskar lärosäten och utbildningar ur ett kvalitetsperspektiv.

---

[32] Rapporten *Follow-up report. The Swedish Higher Education Authority's (UKÄ) response to ENQA's recommendations* (UKA, 2023) besvarar ENQA:s rekommendationer från granskningen som föranledde UKÄ:s återinträde i ENQA 2020.
[33] *Standarder och riktlinjer för kvalitetssäkring inom det europeiska området för högre utbildning* (UKÄ, 2015)

När det gäller omvärldsbevakning och omvärldsanalys ligger tonvikten på det europeiska området för högre utbildning (EHEA) och det europeiska forskningsområdet (ERA).

De viktiga europeiska nätverken prioriteras

Utvärderingsavdelningen har i uppdrag från Utbildningsdepartementet att representera Sverige i den tematiska gruppen för kvalitetssäkring, Thematic Peer Group C on Quality Assurance (TPG C), inom Bologna Follow-up Group (BFUG). Gruppmötena är viktiga tillfällen dels för att synliggöra och diskutera de aktiviteter som pågår i Sverige, dels för omvärldsbevakning och nätverkande.

UKÄ är registrerat i EQAR, som är en viktig organisation att bevaka särskilt sedan Sverige nu är medlemsland på regeringsnivå. EQAR ansvarar för det europeiska registret över kvalitetssäkringsorgan som uppfyller kraven i ESG och har en databas över publicerade granskningsrapporter. Dessutom publicerar man rapporter och ger inspel i utvecklingen av europeisk kvalitetssäkring.

Ett urval av aktiviteter under 2023

I det här avsnittet ger vi exempel på UKÄ:s aktiviteter under 2023 inom kvalitetssäkring av europeisk högre utbildning och forskning.

Kompetensutveckling genom utbildningar och bilaterala utbyten

Viktiga verktyg för kompetensutveckling, lärande och omvärlds-bevakning är deltagande i utbildning och bi- eller multilaterala utbyten.

Medarbetare från UKÄ har under 2023 deltagit i internationella utbildningar och program för kompetensutveckling. Ett exempel är kursen *Assessing Joint Programmes*[34].

Under året deltog också medarbetare från avdelningen i ett internationellt program för kompetensutveckling, *ENQA Leadership Development Programme*. Utbildningen fokuserar på att utveckla deltagarnas kompetens och ledaregenskaper inom kvalitetssäkringsområdet, främst genom att arbeta med verkliga fall. Utbildningstillfällena är fysiska träffar och i programmet ingår tre studiebesök vid olika kvalitetssäkringsorganisationer.[35]

---

[34] Kursen anordnas av The European Consortium for Accreditation in Higher Education (ECA) och tar upp sådant som bör beaktas vid bedömningen av gemensamma program inom ramen för The European Approach.
[35] ENQA Leadership Development Programme: https://www.enqa.eu/projects/enqa-leadership-programme-2023/ [hämtat 2024-05-02]

Under oktober anordnade avdelningen *UKÄ Staff Week.* Personal från sex andra kvalitetsäkringsorganisationer besökte då UKÄ för att lära sig mer om det svenska utbildningssystemet och hur UKÄ arbetar. Under veckan anordnades seminarier och workshoppar på olika teman för att diskutera gemensamma frågor. I samband med besöket lades också grunden för framtida utbyten i form av motsvarande studiebesök vid belgiska AEQES och nederländska NVAO.

Arbetsgrupper för frågor om kvalitetssäkring av europauniversitet och forskning

UKÄ deltar i flera arbetsgrupper i europeiska sammanhang:

- UKÄ har i uppdrag från Utbildningsdepartementet att representera Sverige i den tematiska gruppen för kvalitetssäkring, TPG C inom BFUG. Gruppen har som syfte att genom erfarenhetsutbyte stärka de ingående ländernas förutsättningar att leva upp till sina åtaganden inom Bolognaprocessen. UKÄ deltar i arbetsgrupper om kvalitetssäkring av mikromeriter och kvalitetssäkring för europauniversitet under 2023–2024 inom ramprojektet IMINQA[36].

- Under 2023 initierade ENQA en arbetsgrupp för kvalitetssäkring av forskning. Gruppen leds av UKÄ och ytterligare en kvalitetssäkringsorganisation, franska Hcéres, som UKÄ sedan 2023 har ett icke bindande samförståndsavtal (Memorandum of Understanding) med.

- UKÄ deltar i CoARA (Coalition for Advancing Research Assessment), som syftar till att reformera utvärderingen av forskning för att stärka forskningens kvalitet och genomslag.

- Plattform för internationalisering (Plint) är ett samordningsprojekt för insatser för internationalisering inom högskolesektorn. UKÄ deltar inom arbetsområdet Mobilitet, och deltog i arbetsområdet Omvärldsbevakning och analys fram tills det avvecklades under våren 2023. Övriga deltagare i Plint är Svenska institutet, Verket för innovationssystem, Universitets- och högskolerådet samt Vetenskapsrådet. Även lärosäten, studentorganisationer och forskningsfinansiärer är representerade i projektet.

[36] IMINQA står för Implementation and Innovation in QA through peer learning

Spridning av resultat

Under 2023 anordnade UKÄ ett antal upptaktsmöten, återföringskonferenser och webbseminarier för att sprida resultat samt öka nyttan för lärosätena.

Under året publicerades ett antal rapporter som dominerades av periodiska kartläggningar och analyser av våra resultat. I flera fall ordnade UKÄ webbseminarier i samband med publiceringar eller särskilda händelser.

Dialog och erfarenhetsutbyte i samband med granskningarna

UKÄ strävar efter att initiera, upprätthålla och utveckla dialogen med lärosätena både inför, under och efter en granskning eller utvärdering.

Upptaktsmöten och motsvarande är värdefulla tillfällen för lärosätena att ställa frågor om den kommande granskningen, bedömningsgrunderna och bedömningsunderlagen. Mötena kan också vara ett forum för erfarenhetsutbyte, exempelvis när det gäller arbetssätt och metoder för en kvalitetsdrivande självvärderingsprocess.

Återföringskonferenser som anordnas efter en avslutad granskning eller utvärdering är viktiga tillfällen för reflektion och erfarenhetsutbyte mellan lärosätena och UKÄ. I de flesta fall deltar även bedömargruppens ordförande eller representanter för bedömargruppen.

När det gäller lärosätesgranskningar är återföringskonferenserna uppdelade mellan en del som är gemensam för de lärosäten som ingått i omgången och en del som är specifik för respektive projekt.

I februari 2023 anordnades den gemensamma delen av återföringskonferensen för lärosäten som ingick i omgång sju. Vid det här tillfället var temat ”Framgångsfaktorer för ett ändamålsenligt kvalitetsarbete på en liten högskola”.

Återföringskonferensen för lärosätesgranskningar, omgång åtta, genomfördes i juni 2023 och där fick representanter från lärosätena tillfälle att ge synpunkter och ställa frågor som rörde den genomgångna granskningen. I den gemensamma delen valde man att behandla två teman. Först anordnades ett erfarenhetsutbyte i tvärgrupper med fokus på studentperspektivet och hur lärosätena kan skapa studentinflytande och engagemang. Det andra temat handlade om hur lärosätena främjar god forskningssed.

Återföringskonferensen för utvärderingen av utbildningar som leder till specialistsjuksköterskeexamen hölls i september 2023 och fokuserade på diskussion och erfarenhetsutbyte. Under konferensen diskuterades likheter och skillnader i utfallet för de tre inriktningarna, men man berörde även mer strukturella problem och övergripande områden som kan förstärkas.

Insatser för ökad kännedom om UKÄ bland studenter

Höstens medlemsmöte i Sveriges förenade studentkårer (SFS) gästades av medarbetare från utvärderingsavdelningen, där man höll i en av programpunkterna. Presentationen grundades i information om UKÄ:s uppdrag, kvalitetssäkringssystemet och vad UKÄ kan göra för studenterna. Ett av målen med programpunkten var att väcka intresse för studentperspektivet i våra granskningar och att informera om möjligheten för studenterna att engagera sig i en bedömargrupp eller vara med och skriva en studentinlaga. Programpunkten avslutades med en frågestund och en digital enkätundersökning.

Under oktober anordnade UKÄ även ett frukostseminarium på temat ”Studentinflytande, studenträtt och utbildningskvalitet”. Deltog gjorde representanter från student- och doktorandkårer, lärosäten och ett antal intresseföreningar knutna till lärosätena.

Årets kartläggningar och analyser

Utvärderingsavdelningen stod bakom ett antal rapporter som UKÄ publicerade under 2023:

- *Lärarutbildningarna: Kvalitet, utmaningar och strategier 2016–2022*, 411-00172-22
- *Bokslut över ett system. Sammanfattande analys av det nationella kvalitetssäkringssystemet 2017–2022*, 111-00416-22
- *Forskarutbildning i närbild – En tematisk sammanställning av resultat från utbildningsutvärderingar av forskarutbildning 2017–2022*, 411-00588-22
- *Lärdomar av omställningen till distansundervisning under coronapandemin*, 51-00311-23
- *Modell för uppföljning och utvärdering av innovationskontoren vid universitet och högskolor – redovisning av ett regeringsuppdrag*, 111-00396-22

Flera av rapporterna bygger på lärdomar utifrån kartläggning och analys av resultat från den tidigare granskningscykeln.

Dessutom publicerades en rapport om lärosätenas omställningsarbete i samband med coronapandemin och en som föreslog en modell för uppföljning och utvärdering av innovationskontoren[37] vid universitet och högskolor. Rapporterna presenterades var för sig vid öppna webbseminarier, i maj respektive augusti 2023.

Kompetensförsörjningen en stor utmaning för lärarutbildningarna

Rapporten om lärarutbildningarna blickade tillbaka på utvärderingen av landets alla förskollärarutbildningar, grundlärarutbildningar och yrkeslärarutbildningar samt ett urval av ämneslärarutbildningarna som genomfördes under 2016–2022. Analysen visade på ett starkt samband mellan utbildningens förutsättningar i form av personalresurser och utbildningens kvalitet. Kompetensförsörjningen lyftes fram som den största utmaningen för utbildningarna och i synnerhet bristen på vetenskaplig kompetens och aktuell professionskompetens hos de som undervisar. Rapporten föreslog åtgärder både på nationell nivå och på lärosätesnivå.

UKÄ anordnade den 15 maj 2023 ett öppet webbseminarium med titeln ”Hur går det för lärarutbildningarna?”. Där diskuterades rapportens slutsatser mot bakgrund av den senast tillgängliga statistiken.

Analys av kvalitetssäkringssystemet 2017–2022

Rapporten *Bokslut över ett system. Sammanfattande analys av det nationella kvalitetssäkringssystemet 2017–2022* omfattade samtliga ingående komponenter i kvalitetssäkringssystemet. Den utgjorde även 2022 års redovisning till regeringen av UKÄ:s kvalitetssäkringsarbete och hur det leder till kvalitetsutveckling vid lärosätena.

Doktorandperspektivet uppmärksammades i rapporten om forskarutbildningarna

Under året gjordes en tematisk sammanställning av resultat från utbildningsutvärdering av forskarutbildningar under 2017–2022. Rapporten lyfte fram styrkor och utvecklingsområden inom utbildningarna och syftade till att fungera som ett kunskapsbaserat underlag för kvalitetsutveckling av forskarutbildning. Doktorandperspektivet lyftes särskilt fram i rapporten, som tog upp områden som inflytande, stöd och sammanhang.

[37] De första innovationskontoren inrättades genom 2008 års forskningsproposition. De syftar till att underlätta kommersialiseringen av idéer och tillkomsten av olika typer av innovationer genom att erbjuda en rad tjänster, inklusive rådgivning, finansiering, immaterialrättslig hantering och affärsutveckling.

Avslutande reflektion

Under det gångna året har UKÄ haft ett stort fokus på metod och processutveckling. Vårt arbete har resulterat i mer träffsäkra och flexibla granskningar som minskar belastningen på både lärosätena, bedömarna och UKÄ. Förhoppningen är att den nya metoden, som har utvecklats i samråd med en rad intressenter, kommer att visa sig effektiv för att identifiera och adressera utvecklingsbehov på ett mer systematiskt och resurseffektivt sätt.

Året 2023 markerade också avslutningen av en granskningscykel som inleddes 2016. Utvärderingsavdelningen avslutade de sista ordinarie omgångarna av lärosätesgranskningarna, vilket gav en helhetsbild av kvalitetssäkringssystemets effekter och lärosätenas framsteg. Resultaten har till stor del bekräftat våra tidigare observationer om styrkor och utvecklingsområden inom högre utbildning.

En betydande insats har också gjorts på internationell nivå. Genom att delta i internationella nätverk och initiativ har UKÄ flyttat fram sina positioner ytterligare. Särskilt noteras det ökande intresset för europauniversitet, där 19 svenska lärosäten nu ingår i olika allianser. Det internationella engagemanget är avgörande för att säkerställa att våra granskningar och metoder håller hög internationell standard och bidrar till erkända kvalitetsförbättringar inom det europeiska området för högre utbildning.

Sammanfattningsvis har de resultat vi sett under året till stor del bekräftat vad vi tidigare har observerat, vilket stärker vår övertygelse om att våra granskningar är kvalitetsdrivande och att vi är på rätt väg med våra metoder och strategier. UKÄ kommer att fortsätta detta viktiga arbete för att ytterligare bidra till att stärka kvaliteten inom högre utbildning genom både nationella och internationella insatser.

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) ska bidra till att stärka den svenska högskolan och Sverige som kunskapssamhälle. Vi granskar kvaliteten på högskoleutbildningarna, vi analyserar och följer upp utvecklingen inom högskolan och vi bevakar studenternas rättssäkerhet.

uka.se